

Styczeń 1863 **I powstał naród**

WYSTAWA
160 rocznica powstania styczniowego
22 stycznia 2023

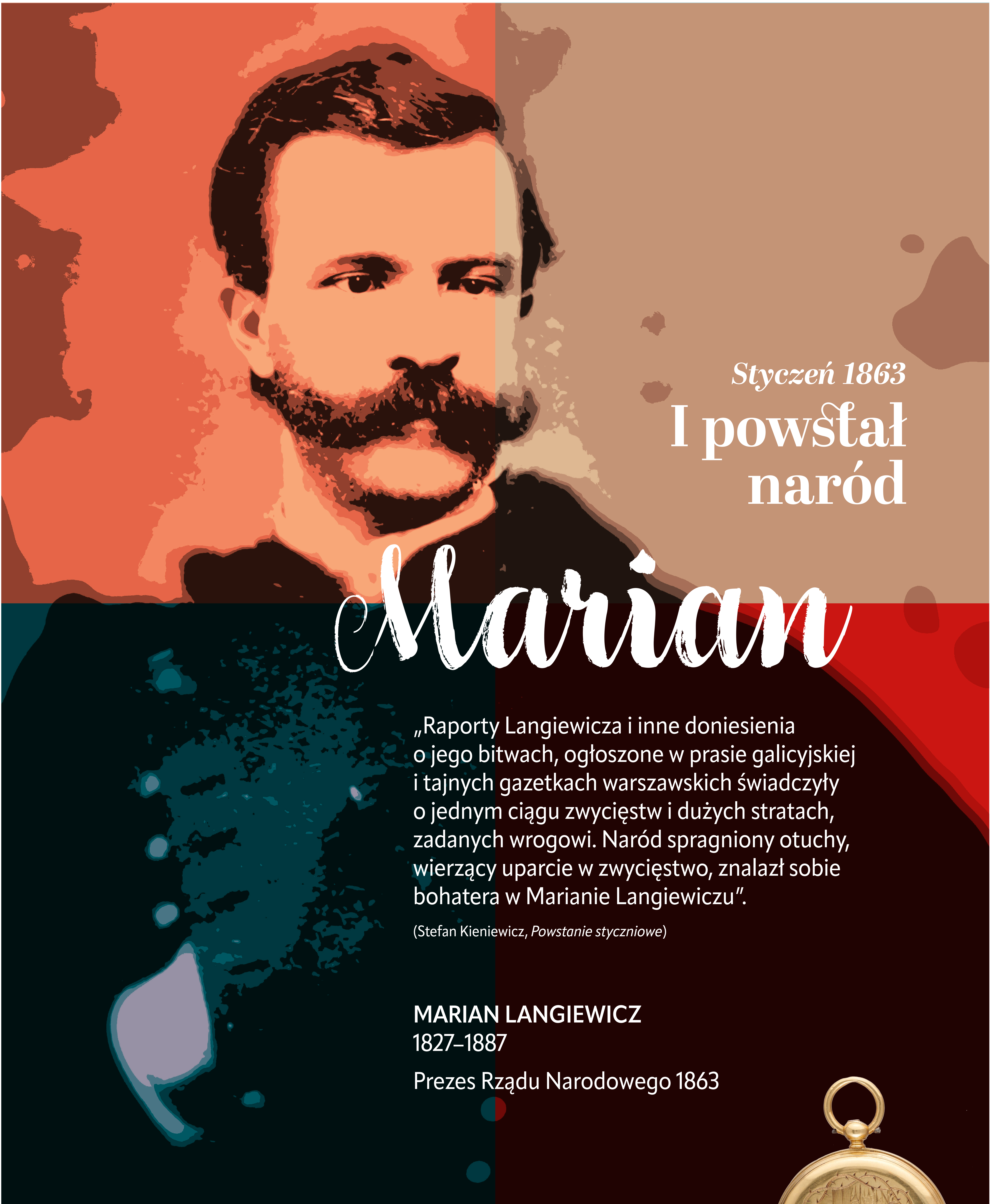
MĘŻCZYŹNI

WDZIĘCZNI BOHATEROM
POWSTAŃCOM STYCZNIOWYM

Ministerstwo
Obrony Narodowej

wiww
WOJSKOWY INSTYTUT
WYDAWNICZY

Styczeń 1863

**I powstał
naród**

Marian

„Raporty Langiewicza i inne doniesienia o jego bitwach, ogłoszone w prasie galicyjskiej i tajnych gazetkach warszawskich świadczyły o jednym ciągu zwycięstw i dużych stratach, zadanych wrogowi. Naród spragniony otuchy, wierzący uparcie w zwycięstwo, znalazł sobie bohatera w Marianie Langiewiczu”.

(Stefan Kieniewicz, Powstanie styczniowe)

MARIAN LANGIEWICZ

1827–1887

Prezes Rządu Narodowego 1863

**WDZIĘCZNI BOHATEROM
POWSTAŃCOM STYCZNIOWYM**

Ministerstwo
Obrony Narodowej

wiiw
WOJSKOWY INSTYTUT
WYDAWNICZY

Zegarek kieszonkowy dedykowany generałowi Marianowi Langiewiczowi (1827–1887) przez Wydział Obywatelski w Krakowie. Muzeum Wojska Polskiego

Styczeń 1863

**I powstał
naród**

Dionizy

„Stanowił on ze swoim oddziałem długo
jedyną siłę na przestrzeni dwóch
województw i na tej przestrzeni odgrywał
rolę wilka, pędzonego przez lasy i knieje. Był
to bowiem jedyny może wódz, który walczył
naprawdę ze znajomością terenu”.

(Józef Piłsudski, Zarys historii militarnej powstania styczniowego)

DIONIZY CZACHOWSKI

1810–1863

Naczelnik wojenny województwa
sandomierskiego

**WDZIĘCZNI BOHATEROM
POWSTAŃCOM STYCZNIOWYM**

Ministerstwo
Obrony Narodowej

wiiw
WOJSKOWY INSTYTUT
WYDAWNICZY

Klamra z 1863 roku. Muzeum Narodowe
w Krakowie

Styczeń 1863

**I powstał
naród**

Romuald

Skazany na śmierć, powieszony został w publicznej egzekucji na stokach warszawskiej Cytadeli 5 sierpnia: „złożył ręce i podniósł oczy do nieba. Tak, z podniesioną głową, pozostał na stryczku nawet jeszcze wówczas, gdy po skonstatowanej śmierci trójkątna przepaska została mu z oczu zdjęta...”.

(Mikołaj Berg, Zapiski o polskich spiskach i powstaniach)

ROMUALD TRAUGUTT

1826–1864

Prezes Rządu Narodowego 1863–1864

**WDZIĘCZNI BOHATEROM
POWSTAŃCOM STYCZNIOWYM**

Ministerstwo
Obrony Narodowej

wiiw
WOJSKOWY INSTYTUT
WYDAWNICZY

Karabela węgierska generała Zygmunta Sierakowskiego (1827–1863) z pochwą, 1863. Muzeum Wojska Polskiego

Styczeń 1863
I powstał
naród

Tomasz

„Pełnił funkcje w organizacji jako naczelnik policji narodowej miasta Warszawy... Odbił całą kampanię aż do Grochowskich i przejścia do Galicji, następnie pod Kobylanką. Ranny ciężko w głowę czerepem granatu, przed zagojeniem rany poszedł z oddziałem Śląskiego dzieląc jego losy”.

(Józef Białynia-Chołodecki, *Pamiętnik powstania styczniowego...*)

TOMASZ WINNICKI
1828–1883

Szef sztabu oddziałów generała Mariana Langiewicza

WDZIĘCZNI BOHATEROM
POWSTAŃCOM STYCZNIOWYM

Ministerstwo
Obrony Narodowej

wiiw
WOJSKOWY INSTYTUT
WYDAWNICZY

Odtylcowy rewolwer Lefauchaux strzelający nabojem scalonym, tzw. sztyftowym. Rewolwery tego systemu zostały uchwycone na zdjęciach powstańców, a na pobojuwiskach odnajdywane są łuski od tej broni. Muzeum Wojska Polskiego

Styczeń 1863

I powstał
naród

Michał

„Zwycięstwo pod Żyrzynem, jakkolwiek tylko lokalne, stało się ogromną sensacją, nie tylko polską, ale i europejską [...]. Kruk był jednym z naczelników wojskowych województw, który umiał i chciał prowadzić kombinowane działania wielu oddziałami”.

(Stefan Kieniewicz, *Powstanie styczniowe*)

MICHAŁ HEYDENREICH „KRUK”
1831–1886

Naczelnik wojenny województw
podlaskiego i lubelskiego

WDZIĘCZNI BOHATEROM
POWSTAŃCOM STYCZNIOWYM

Ministerstwo
Obrony Narodowej

wiiw
WOJSKOWY INSTYTUT
WYDAWNICZY

Pistolet kawaleryjski M 1844 sytemu Augustina, przerobiony około w połowie XIX wieku na zapłon kapiszonowy. Muzeum Narodowe w Krakowie

Styczeń 1863

**I powstał
naród**

Bronisław

Ziemianin, właściciel mazowieckiego Prażmowa i Pilaszkowa, uwolnił swych poddanych od pańszczyzny po wybuchu powstania. Sformował dwa powstańcze oddziały – strzelców i jazdy. Naczelnik wojenny województwa lubelskiego, walczył później w oddziale pułkownika Antoniego Jeziorańskiego.

BRONISŁAW RYX
1837–1914

Naczelnik wojenny województwa
lubelskiego

**WDZIĘCZNI BOHATEROM
POWSTAŃCOM STYCZNIOWYM**

Ministerstwo
Obrony Narodowej

wiiw
WOJSKOWY INSTYTUT
WYDAWNICZY

Tłok pieczętny powstańczego
1. Szwadronu 5. Pułku Jazdy I. Korpusu
Lubelskiego. Muzeum Narodowe
w Krakowie

Styczeń 1863

**I powstał
naród**

François

„François Maksymilian Rochebrune istotnie spotykał śmierć w różnych stronach świata, a w końcu nazwał jej imieniem zorganizowany przez siebie oddział, który okazał się jedną z najbitniejszych formacji polskiego powstania z lat 1863–1864. Żuawi śmierci bardzo szybko stali się częścią naszej narodowej legendy”.

(Piotr Korczyński, Dla ojczyzny ratowania: szubienica, pal i kula. Dyscyplina w dawnym Wojsku Polskim)

FRANÇOIS MAKSYMILIAN DE ROCHEBRUNE
1830–1870

Ochotnik z Francji, dowódca oddziału
żuawów śmierci

**WDZIĘCZNI BOHATEROM
POWSTAŃCOM STYCZNIOWYM**

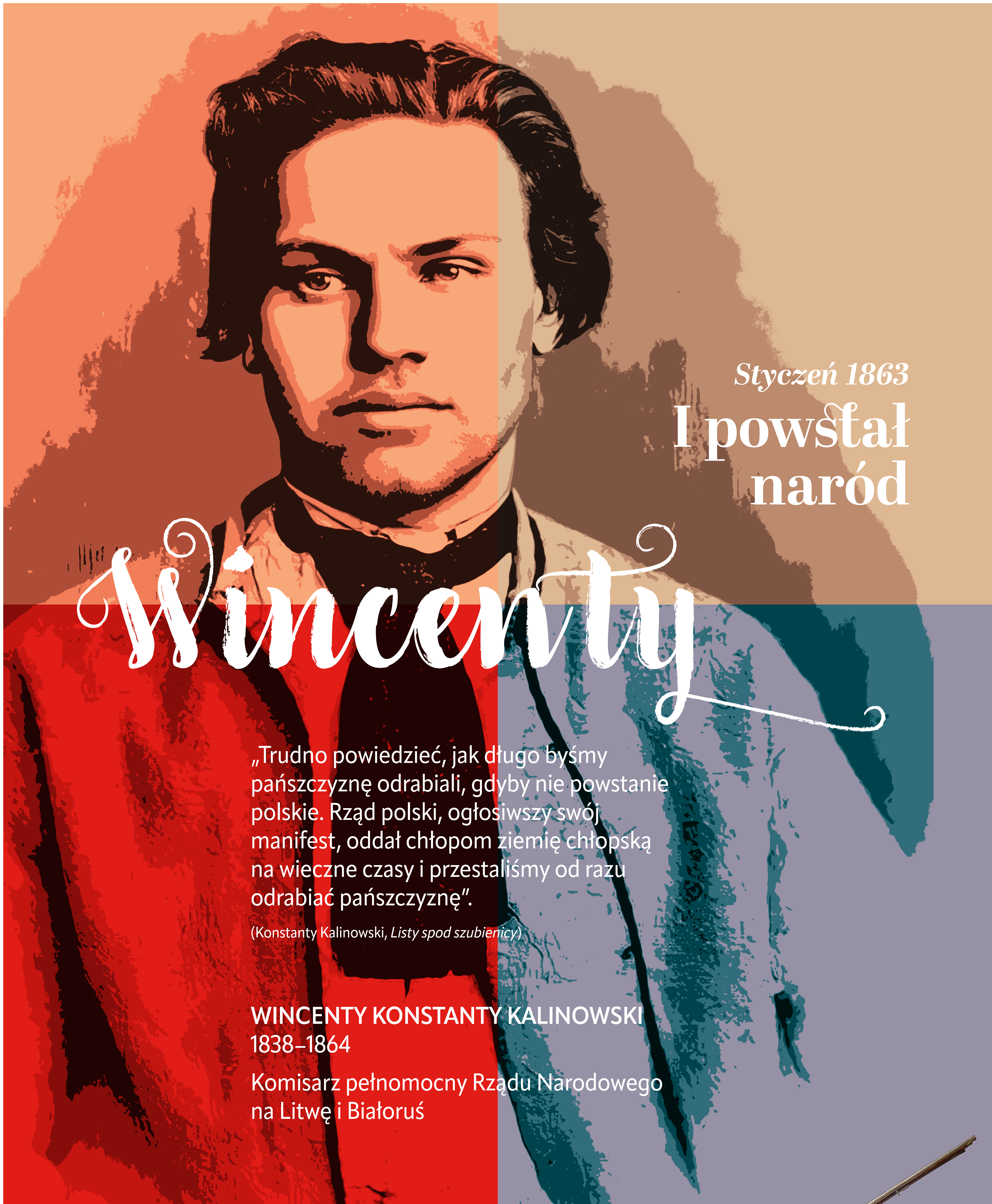

Ministerstwo
Obrony Narodowej

wiiw
WOJSKOWY INSTYTUT
WYDAWNICZY

Srebrna tabakierka z dedykacją
„Dla Ciebie Ojczyzno Pierwszy Pułk
Żuawów Śmierci”, 1864. Centralna
Biblioteka Wojskowa

Styczeń 1863

I powstał
naród

Wincenty

„Trudno powiedzieć, jak długo byśmy pańszczyznę odrabiali, gdyby nie powstanie polskie. Rząd polski, ogłosiwszy swój manifest, oddał chłopom ziemię chłopską na wieczne czasy i przestaliśmy od razu odrabiać pańszczyznę”.

(Konstanty Kalinowski, *Listy spod szubienicy*)

WINCENTY KONSTANTY KALINOWSKI
1838–1864

Komisarz pełnomocny Rządu Narodowego
na Litwę i Białoruś

WDZIĘCZNI BOHATEROM
POWSTAŃCOM STYCZNIOWYM

Ministerstwo
Obrony Narodowej

wiiw
WOJSKOWY INSTYTUT
WYDAWNICZY

Strzelba myśliwska z zamkiem uderzeniowym przerobionym ze skałkowego. Muzeum Narodowe w Krakowie

Styczeń 1863

**I powstał
naród**

Adam

Naczelnik wywiadu i żandarmerii na powiaty łomżyński i ostrołęcki, walczył w powstaniu razem ze swym ojcem. „Należał do grona tych uczestników 1863 roku, którzy dożyli niepodległej Polski... Razem z innymi weteranami często był honorowym gościem państwowych uroczystości, spotkań z młodzieżą, rocznic”.

(Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce)

ADAM WOJCIECHOWSKI

1835–1937

Powstaniec styczniowy, weteran

**WDZIĘCZNI BOHATEROM
POWSTAŃCOM STYCZNIOWYM**

Ministerstwo
Obrony Narodowej

wiiw
WOJSKOWY INSTYTUT
WYDAWNICZY

Ładownica z pasem w pamiątkowym etui po generale Edmundzie Różyckim (1827–1893). Muzeum Narodowe w Krakowie

Styczeń 1863 **I powstał naród**

WYSTAWA
160 rocznica powstania styczniowego
22 stycznia 2023

KOBIETY

WDZIĘCZNI BOHATEROM
POWSTAŃCOM STYCZNIOWYM

Ministerstwo
Obrony Narodowej

wiiw
WOJSKOWY INSTYTUT
WYDAWNICZY

Styczeń 1863

**I powstał
naród**

Maria

„Do broni więc Narodzie Polski, Litwy
i Rusi, do broni! Bo godzina wspólnego
wyzwolenia już wybiła, stary miecz nasz
wydobyty, święty sztandar Orła, Pogoni
i Archanioła rozwinięty” – słowa
manifestu, wydane go przez Komitet
Centralny Narodowy 22 stycznia 1863 roku
napisała poetka Maria Ilnicka.

MARIA Z MAJKOWSKICH ILNICKA
1825–1897

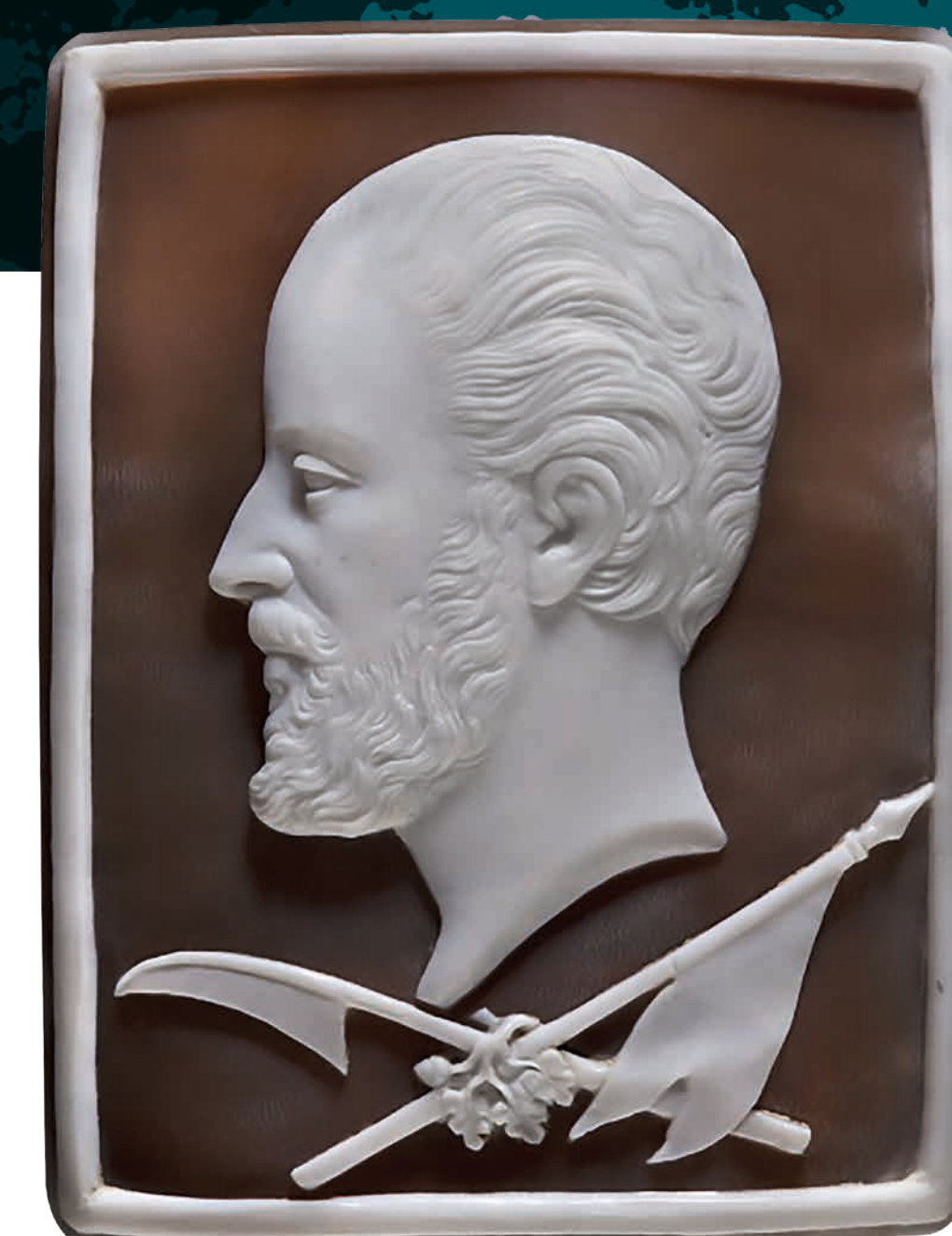
Poetka, autorka manifestu Rządu
Narodowego z 22 stycznia 1863

**WDZIĘCZNI BOHATEROM
POWSTAŃCOM STYCZNIOWYM**

Ministerstwo
Obrony Narodowej

wiiw
WOJSKOWY INSTYTUT
WYDAWNICZY

Kamea portretowa generała Józefa
Hauke-Bosaka (1834–1871). Muzeum
Narodowe w Warszawie

Styczeń 1863

**I powstał
naród**

Anna

„O jej waleczności świadczą
wszyscy towarzysze broni. W bitwie
pod Małogoszczem w największym
ogniu rozwoziła rozkazy generała
i zagrzewała do boju”.

(Jan Stella-Sawicki, Ludzie i wypadki z 1861–1865. Obrazki z powstania 1863 roku)

ANNA Z PUSTOWOJTOWYCH LOEWENHARDT
1838–1881

Córka generała rosyjskiego, adiutant pułkownika
Czachowskiego i generała Langiewicza

**WDZIĘCZNI BOHATEROM
POWSTAŃCOM STYCZNIOWYM**

Ministerstwo
Obrony Narodowej

wiiw
WOJSKOWY INSTYTUT
WYDAWNICZY

Szabla z 1863 roku. Muzeum Narodowe
w Krakowie

Styczeń 1863

I powstał
naród

Anna Alojza

„Bądź pewny, Ojczy, że całym moim
postępowaniem, będę się starała dowieść
mojej Ciebie miłości, a mam w Bogu
pociechę, że pobłogosławi moim
chęciom i sprawię pociechę Tobie, mojej
najdroższej Mamie i tym wszystkim, co
mną się opiekują”.

(z listu Anny Trauguttówny do ojca, 1864)

ANNA Z TRAUGUTTÓW KORWIN-JUSZKIEWICZOWA
1853–1938

ALOJZA TRAUGUTTÓWNA
1857–1907

Córki prezesa Rządu Narodowego
Romualda Traugutta

WDZIĘCZNI BOHATEROM
POWSTAŃCOM STYCZNIOWYM

Ministerstwo
Obrony Narodowej

wiiw
WOJSKOWY INSTYTUT
WYDAWNICZY

Krzyż pamiątkowy z 1861 roku
z napisem „Pamięć uwieszenia”.
Muzeum Narodowe w Krakowie

Styczeń 1863
I powstał
naród

Eliza

„Ukrywała ostatniego dyktatora powstania [Romualda Traugutta], a gdy trzeba było, narażając się na zgubę całkowitą – przewiozła go jako chorego krewnego własnym powozem do granicy Królestwa Polskiego...”

(Ireneusz Sikora, „Jeżeli ja nie opowiem, nikt nigdy wiedzieć nie będzie...” Rok 1863 w zapisach Elizy Orzeszkowej)

ELIZA Z PAWŁOWSKICH ORZESZKOWA
1841–1910

Pisarka, łączniczka oddziału Romualda Traugutta na Polesiu

WDZIĘCZNI BOHATEROM
POWSTAŃCOM STYCZNIOWYM

Ministerstwo
Obrony Narodowej

wiiw
WOJSKOWY INSTYTUT
WYDAWNICZY

Medalion z łańcuchem, lata 60-te
XIX wieku. Muzeum Narodowe
w Krakowie

Styczeń 1863
I powstał
naród

Monika

„Dom jej był schronieniem dla powstańców. Mieszkała razem z matką i wujem, generałem wojsk rosyjskich. Nie domyślał się on nawet, że pod jego dachem znajdowali się nieraz ludzie, na śmierć skazani, a przed czujnym okiem rządu uchodzący za granicę pod przybranym nazwiskiem”.

(Zofia Findeisenówna, *Bezimienna patriotka*, „Bluszcz” 1924)

MONIKA DMITRIEWA
1844–1890

Córka generała rosyjskiego,
łączniczka powstańcza

WDZIĘCZNI BOHATEROM
POWSTAŃCOM STYCZNIOWYM

Ministerstwo
Obrony Narodowej

wiiw
WOJSKOWY INSTYTUT
WYDAWNICZY

Pierścień z 1861 roku. Muzeum
Narodowe w Krakowie

Styczeń 1863
**I powstał
naród**

Olga

Szwagierka Jana Jeziorańskiego straconego 5 sierpnia 1864 roku. Pisała „Całe miasto wiedziało i w smutku było pogrążone, że w tym dniu miano stracić pięciu ludzi zacnych, rozumnych, głowy rządu organizacyjnego. Ich nazwiska następujące: Krajewski Rafał, Żuliński, Toczyski, Traugutt i Jeziorański”.

(Józef Jarzębowski, Mówią ludzie roku 1863)

OLGA GOŁĘBIEWSKA
?–?

Szwagierka straconego na Cytadeli członka
Rządu Narodowego Jana Jeziorańskiego

**WDZIĘCZNI BOHATEROM
POWSTAŃCOM STYCZNIOWYM**

Ministerstwo
Obrony Narodowej

wiiw
WOJSKOWY INSTYTUT
WYDAWNICZY

Brosza z 1861 roku. Muzeum Narodowe
w Krakowie

Styczeń 1863

**I powstał
naród**

Maria

„Komitet Polek w Paryżu, tak zwany »Komitet Szóstek« założyła pani z Wołowskich Faucher i Bogdanowa Zaleska, w celu niesienia pomocy rodzinom powstańców. Pani Faucher podzieliła komitet na szóstki; w każdej było po 6 dam. Jedną z szóstek prowadziła Marja z Mickiewiczów Gorecka”.

(Maria Bruchnalska, Ciche bohaterki. Udział kobiet w Powstaniu Styczniowym)

MARIA Z MICKIEWICZÓW GORECKA
1835–1922

Organizatorka pomocy dla powstańców
w Paryżu

**WDZIĘCZNI BOHATEROM
POWSTAŃCOM STYCZNIOWYM**

Ministerstwo
Obrony Narodowej

wiiw
WOJSKOWY INSTYTUT
WYDAWNICZY

Krzyż pamiątkowy z 1863 roku.
Muzeum Narodowe w Krakowie

Styczeń 1863
I powstał
naród

Józefa

„Toczyska, obywatelka z Łomżyńskiego, przykład niezwykłego hartu. Nie wstrzymywała syna, należał do gorących konspiratorów. Praca ta zaprowadziła go w 64 na szubienicę pięciu wybranych. Matka z rozkrwawionem sercem przeżyła tę klęskę. Nie wyrzekała, bo ta straszna ofiara była dla Polski”.

(Maria Bruchnalska, *Ciche bohaterki. Udział kobiet w Powstaniu Styczniowym*)

JÓZEFA ZE STĘPCZYŃSKICH TOCZYSKA
?–?

Matka straconego na Cytadeli członka Rządu
Narodowego Józefa Toczyskiego

WDZIĘCZNI BOHATEROM
POWSTAŃCOM STYCZNIOWYM

Ministerstwo
Obrony Narodowej

wiiw
WOJSKOWY INSTYTUT
WYDAWNICZY

Broszka, druga połowa XIX wieku.
Muzeum Narodowe w Krakowie

Styczeń 1863
I powstał
naród

Lucyna

„Z chwilą wybuchu zbrojnego wstąpiła do oddziału Langiewicza, a po rozbiciu na partje, dostała do kapitana Zapałowicza, potem Czerwińskiego, wreszcie do Wiśniewskiego. Jako żołnierz, miała walczyć w bitwach pod Żyrzynem, Tarnówkiem, Fajstławicami i Tyszowcami”.

(Maria Bruchnalska, *Ciche bohaterki. Udział kobiet w Powstaniu Styczniowym*)

LUCYNA ZE SKRZYŃSKICH ŻUKOWSKA
1844–1944

Powstaniec styczniowy, weteran

WDZIĘCZNI BOHATEROM
POWSTAŃCOM STYCZNIOWYM

Ministerstwo
Obrony Narodowej

wiiw
WOJSKOWY INSTYTUT
WYDAWNICZY

Krzyż Pamiątkowy 70-lecia Powstania
Styczniowego dla weterana powstania
styczniowego, Mikołaja Wasilewicz.
Zbiory rodzinne Emilii Wasilewicz